

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 949 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Kopak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir.....	45
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish	49
Idrisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlari.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики.....	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран.....	69
Буранова Лола Вахобовна	
Mamlakatimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari.....	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций.....	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях.....	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdoning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилола Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati.....	206
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari.....	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlari.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxonalar va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalarida ishlab chiqarishda innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermatov Sirojiddin Haydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxridin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на "зеленую" экономику	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni.....	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
Soliqlarni raqamlashtirish: QQS ning muammo va istiqbollari	486
Abdulxayeva Shahnoza Muhammadiyevna	
Dehqon va tomorqa xo'jaliklarida sug'oriladigan yerlarning unumdorligini oshirish yo'llari.....	492
Xo'jageldiev Chorshanbi Pardayevich	
Topical issues of analytical support for financial resources management of business entities in modern conditions	498
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Исследование цифровой валюты центрального банка как новой формы денег.....	506
Якубова Шамшинур Шухратовна	
Структуризация прибыли предприятия, факторы формирования и выявление резервов её повышения.....	513
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Xorijiy mamlakatlarda oilaviy migratsiya masalalari.....	517
Kadirova Zulayho Abduhalimovna, Gaziyeva Sulxiya Saidmashrafvna	
Ta'limda innovatsion tadbirkorlikning tarixiy rivojlanishini asosiy bosqichlari.....	522
Madaminova Xusnidaxon Shuxratovna	
Integratsiya jarayonida bog'dorchilikda klasterlarni barpo qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar va tarkibiy o'zgarishlarga ta'siri.....	526
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Banklarning moliyaviy xavfsizligi va uning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri.....	532
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish istiqbollarini belgilash jarayonini ekonometrik modellashtirish.....	535
Turgunov Odilbek Maripovich	
Zamonaviy pul-kredit siyosatining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini baholash.....	542
Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich	
The unique characteristics of governance systems in various countries: a comparative analysis.....	549
Bozorboev Otamurod Nurmuxammad ugli, Denny Andriana, Usmanov Bunyod	
GREEN ECONOMY AND GREEN CHEMISTRY: principles, priorities, advantages and it's impact to the future.....	553
Fozilova Firangiza Komilovna, Zokirova Ferangiz Zafarovna	
Kichik biznesda yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirishning mohiyati va ahamiyati.....	557
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	562
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
Temir yo'l transportida yuk tashish samaradorligining iqtisodiy negizi tushunchasi va xususiyati.....	568
Shukurova Sultana Suidsultanovna	
Tashqi savdo va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro aloqalarining hozirgi holati va tendensiyasi.....	572
Hayitova Nigora Ilxomovna	
Mamlakat tashqi qarzini boshqarishning samarali yo'llari.....	576
Choriyev Fazliddin Ishkuvatovich	
A comparative analysis of investment risk management in the non-profit sector	583
Rakhimov Shoxrux Abduqaxxor O'g'li, Muhamad Arief Ramdhany	
Роль налога на доходы физических лиц в формировании бюджета узбекистана.....	587
Наврузова Фарогаатхон	

Принцип работы электронных денег в форме электронных кошельков в банковском секторе.....	592
Ширинова Шохсанам Собир кизи	
Дальнейшее повышение эффективности деятельности постов удаленного электронного декларирования путем преобразования их структуры и алгоритма взаимодействия.....	598
Вахидова Феруза Алимовна	
Ishbilarmonlik muhitining mohiyati hamda uni baholashning zamonaviy usullari.....	603
Majidov Faxriddin Abdurazzok o'g'li	
Davlat moliyaviy siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	609
Jabborova Dilafuz Sodiq qizi	
Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida kichik biznes subyektlari faoliyatining ahamiyati	614
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari.....	619
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Telekommunikatsiya sanoatining rivojlanish tendensiyalari.....	625
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
O'zbekistonda xizmatlar sohasi va uning amaldagi holati tahlili.....	631
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning atrof-muhitni yaxshilash va iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish munosabatlari tahlili.....	637
Raximova Mohinur Dilshod qizi	
OTMlarining ta'lim faoliyatini boshqarish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion shakl va metodlar	645
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholashda moliyaviy modellashtirishning muhim jihatlari.....	651
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Internal factors influencing the competitiveness of the textile industry.....	657
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Mamlakatimiz tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash dolzarbligi.....	662
Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich, Baltabaev Maxmud Toshpo'latovich	
Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (m&a) operatsiyalari bo'yicha tahlili.....	667
Ahamdjonov Abdulloh Ahadjon o'g'li	
The impact of markets for innovative banking products on the economy.....	675
Abdurakhimova Dilora Karimovna	
Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport.....	686
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li, Wang Cheng	
E-commerce strategies for global market expansion.....	694
Allanazarova Dilnoza, Gulnora Abdurakhmanova, Vanessa Gaffar	
Chinese commercial banks experience in asset diversification.....	704
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth.....	708
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
“Риск-ориентированный надзор в банковском секторе узбекистана: актуальные практики и вызовы”	712
Суюнов Жасур Бозорович	
Рейтинг устойчивости субъектов предпринимательства: некоторые теоретические и практические аспекты	715
Исроилов Баходир Ибрагимович, Ibragimov Boburshoh Voxodir ugli	

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'llari.....	718
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
O'zbekistonda moliyaviy razvedka xizmati faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	725
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li, G'aniyev Samariddin Murodullo o'g'li	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	730
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Budjet tashkilotlarida ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish.....	733
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda logistikaning nazariy va uslubiy asoslari.....	740
Mirzanova Nozima Maratovna	
Tijorat banklarining transformatsiyalash jarayonlarini masofaviy bank xizmat turlari orqali rivojlantirish	744
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Budjet daromadlarini shakllantirishning xorij tajribasi	748
Saipnazarov Shaylavbek Aktamovich	
Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – o'zbekistonni yanada rivojlantirish strategiyasining tarbiyaviy omili.....	753
Gulxayo Samandarova Abdulkarim qizi	
Potential of vineyard tourism in Cappadocia region.....	761
Xashimova Shaxnoza Shuxrat qizi	
Aloqa xizmatlarini ko'rsatishning bugungi muammo va yechimlari.....	767
Shirinova Gulnoza Xudoyor qizi	
Mamlakatlarga xos xatarlarni baholash metodologiyalari tahlili	771
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalariga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili	779
Usmonov Farrux Farxodovich	
A Comprehensive Analysis between Entrepreneurship and Unemployment in Uzbekistan.....	787
Shomurodov Tokhir Boymurod ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli, Kuziyeva Gulnoza Rashidovna	
English language competency as a catalyst for promoting sustainable development education in economics programs	792
Askarova Feruza Abdullaevna	
O'zbekiston misolida inson kapitali va tadqiqotlar boshqaruvini tadqiq qilish.....	798
Abdullayev Baxodir	
The role of insurance enterprises in securing global maritime trade.....	804
Sohibjamol Abirkulova	
Fond bozori orqali investitsiya faoliyatini moliyalashtirish yo'llari.....	809
Haydarov O'ral Axmadovich	
Bozor bahosi usullari asosida loyiha tannarxining bir qismi sifatida mehnat xarajatlarini hisoblashning iqtisodiy modeli.....	815
Suvonov Bekniyoz Baxtiyor o'g'li	
Анализ теоретического основы государственного внутреннего финансового аудита Республики Узбекистан.....	821
А.Нурниязов, Б. И. Исроилов	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati.....	829
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li, Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li, Botirova Hulkar Olimjonovna	
Innovatsion biznesni rivojlantirishning nazariy jihatlari.....	836
M.E.Ostanova	
O'zbekiston respublikasi davlat budjeti daromadlarini o'rta muddatli prognozlash.....	841
Fayzullayev Doston Mahmud o'g'li	

Conceptual Foundations of Applying Public-Private Partnership Mechanisms in the Tourism Sector	847
Saidov Utkir Uralboyevich	
Tijorat banklarining likvidligini ta'minlashda xorij tajribasi.....	852
Sattorova Nasiba G'anijon qizi	
Sanoat tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini statistik baholash.....	856
To'rayeva Zilola Turg'unovna	
Tadbirkorlik faoliyatida mijozlar bilan barqaror aloqalarni o'rnatishda CRM strategiyalarining roli.....	860
Xalilova Nafisa Komilovna	
Ways to improve the efficiency of banking services in our country	863
Muminova Masuda Bakhtiyorovna	
Agrar sohada investitsion loyihalarni tutgan o'rni va o'ziga xos jihatlari.....	867
Utanov Bunyod Kuvandikovich	
Анализ тенденций развития инновационной деятельности свободных экономических зон узбекистана	872
Ачилова Ширин Шавкат кизи	
Korxonani boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari	880
Nazarov Sherzod Abdusattor o'g'li	
Роль акционерных обществ в национальной экономике: анализ вклада крупных акционерных обществ в валовой внутренний продукт Узбекистана, их роль в создании рабочих мест и осуществлении инновационной деятельности	884
Халекеева Зоя Пирниязовна, Эшов Алишер Ахтамович	
Investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini shakllantirishning mohiyati va nazariy asoslari	888
Ashurov Azizbek Asqaraliyevich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarning ahamiyati	892
Xakimova Gulzora Jamshidovna	
Xorijiy mamlakatlar miqyosida elektron xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari va ularning ko'rsatkichlari.....	896
Xudoyorova Mehrangiz	
Iqtisodiy o'sish samaradorligini ta'minlashda tabiiy va moliyaviy resurslardan unumli foydalanish masalalari.....	901
Xomidova Kamola G'olib qizi	
“Silk road stations” turizm rastalarini tashkil etish loyihasini amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari	907
Suxrob Ramazonovich Bobokalonov	
Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda fond bozorining rolini oshirish mexanizmlari.....	916
Kamilova Iroda Xusnitdinovna	
Transport xizmatlari bozorini shakllantirish va rivojlantirishda ahamiyati	921
Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi	
Banklarda kredit operatsiyalari hisobi va tahlilini takomillashtirish yo'llari.....	927
G'olib Tashmanov, Hilolaoy Egamberdiyeva	
Innovatsion iqtisodiyotda telemeditsina xizmatlarini tashkil etishning zamonaviy shakllari.....	933
S.M. Raximova	
Marketing tadqiqotlarining iqtisodiy mazmuni, turlari va bozorni segmentlarga ajratish masalalari.....	937
Valiyeva Aziza	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning zarurati, bosqichlari va faoliyatining xususiyatlari.....	942
Ilmurotov Shavkat Maxsumovich	

G'ALLACHILIK KLASTERLARINI SHAKLLANTIRISHNING ZARURATI, BOSQICHLARI VA FAOLIYATINING XUSUSIYATLARI

Ilmuratov Shavkat Maxsumovich

Astraxan davlat texnika universiteti Toshkent viloyati filiali o'quv bo'limi boshlig'i, mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: Mazkur maqolada qishloq xo'jaligi sohasida klaster modelini joriy etish va rivojlantirish masalalari bayon qilingan. Mintaqaviy agroklasterlar, xususan, g'allachilik klasterlarini tashkil etish va rivojlantirish uchun normativ-huquqiy, tashkiliy-texnologik va moliyaviy-iqtisodiy omillar yoritilgan. G'allachilik klasterining tashkil etilishi, uning iqtisodiy ustunliklari va mintaqa iqtisodiy o'sishiga qo'shgan hissasiga alohida e'tibor qaratilgan, shuningdek, ushbu sohada innovatsiyalarni joriy etish tavsiya qilingan. Klaster ishtirokchilari o'rtasida samarali iqtisodiy munosabatlarni o'rnatish va kadrlar tayyorlash bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: agroklaster, klaster modeli, mintaqaviy klaster, g'allachilik klasteri, mintaqaviy g'allachilik klasteri, samardorlik, qayta ishlash.

Abstract: This article discusses the issues of implementing and developing a cluster model in agriculture. The regulatory, organizational-technological, and financial-economic aspects of creating and developing regional agro-clusters, particularly grain clusters, are covered. Special attention is given to the establishment of the grain cluster, its economic advantages, and its contribution to regional economic growth, along with recommendations for implementing innovations in this field. Additionally, proposals are made for establishing effective economic relations between cluster participants and training personnel.

Key words: agro-cluster, cluster model, regional cluster, grain cluster, regional grain cluster, efficiency, processing.

Аннотация: В данной статье изложены вопросы внедрения и развития кластерной модели в сельском хозяйстве. Освещены нормативно-правовые, организационно-технологические и финансово-экономические аспекты создания и развития региональных агрокластеров, в частности зерновых кластеров. Особое внимание уделено созданию зернового кластера, его экономическим преимуществам и вкладу в экономический рост региона, а также рекомендовано внедрение инноваций в данной сфере. Также даны предложения по установлению эффективных экономических отношений между участниками кластера и подготовке кадров.

Ключевые слова: агрокластер, кластерная модель, региональный кластер, зерновой кластер, региональный зерновой кластер, эффективность, переработка.

KIRISH

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 17-apreldagi PF-5708-sonli "Qishloq xo'jaligi sohasida davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni qabul qilindi. Mazkur farmonda "agrobiznesning klaster modelini keng joriy etish chora-tadbirlarini amalga oshirish, klasterlash jarayonining tashkiliy-huquqiy va iqtisodiy asoslarini takomillashtirish, qishloq xo'jaligi tarmoqlarida klasterlarni tashkil etish va rivojlantirish bo'yicha investitsiya loyihalarini amalga oshirishga ko'maklashish"[1] muhim vazifalardan biri sifatida belgilandi. Bu esa klasterlarni shakllantirish bilan bog'liq normativ-huquqiy, tashkiliy-texnologik, moliyaviy-iqtisodiy va boshqa masalalarning ilmiy-uslubiy yechimlarini topishning dolzarbligidan dalolat beradi.

"Mintaqaviy klaster" tushunchasi ilk bor M. Enrayt[2] tomonidan taklif qilingan bo'lib, uning ishlarida bir-birlariga geografik yaqin bo'lgan firmalarning sanoat klasteri sifatida ta'riflangan. Shuningdek, u mintaqaviy klasterlarni iqtisodiyotning bitta yoki bir nechta yondosh tarmoqlarida faoliyat yuritayotgan firmalarning geografik aglomeratsiyasi sifatida ham ta'riflagan.

Korxonalarining hududiy konsentratsiyasi, qoidaga ko'ra, muayyan iqtisodiy-geografik makondagi mavjud ustunliklari tufayli vujudga keladi. Bunda klaster ichida kuchli korxonalararo sog'lom raqobat vujudga kelib, klaster ishtirokchilari hisoblangan korxonalar, uning tashqarisida joylashgan korxonalar nisbatan iqtisodiy ustunliklarga ega bo'ladi.

Ta'kidlash joizki, klasterga nafaqat o'zaro bog'liq bo'lgan korxonalar, balki uning faoliyat ko'rsatishiga yordam beradigan tashkilotlar, ya'ni klasterning asosiy korxonalari faoliyatining barqarorligini ta'minlaydigan infratuzilma obyektlari ham kiradi.

Klaster ma'lum hududdagi har xil ko'lamli va har xil tarmoqqa mansub bo'lgan korxonalarni birlashtirib, ular mintaqada ishlab chiqariladigan mahsulotlar, ish va xizmatlarga bo'lgan talabni qondirishga xizmat qiladi. Ya'ni, ishlab chiqarish jarayoni bunday tashkil etilganida, mintaqa tarmoqlarining eng samarali faoliyat ko'rsatishiga erishiladi. Agrar mintaqaga to'g'risida so'z yuritilganida, agroklasterning samaradorligiga ko'pincha qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchi va qayta ishlash korxonalarining raqobatbardoshligi ta'sir ko'rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

L.G.Polbisyanning fikriga ko'ra, "o'sish nuqtasi" deb ataluvchi nuqtani aniqlash va uni qo'llab-quvvatlash lozim. Agrar mintaqadagi qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlash korxonalari joylashgan aholi punktlari, nasldor chorvachilik va urug'chilik, xususan g'alla urug'chiligi xo'jaliklari, reproduktiv chorvachilik korxonalari, ilmiy tadqiqot, o'quv-tajriba-ishlab chiqarish korxonalari "o'sish nuqtasi" bo'lishi mumkin[3].

Shunday qilib, faraz qilishimiz mumkinki, agrosanoat klasterlarining shakllantirish va rivojlantirishga qishloq xo'jaligining ixtisoslashganlik darajasi va mintaqadagi infratuzilma obyektlarining rivojlanganligi kabi omillar ta'sir ko'rsatadi.

Hozirgi vaqtda malakatimizda "klaster" tushunchasi avvalgiga qaraganda keng qo'llanilmoqda. Klasterlar ma'lum hududdagi o'zaro iqtisodiy bog'liq korxonalar bo'libgina qolmasdan, yaxlit moslashuvchan mezo-iqtisodiy tizimlar hisoblanib, ular tarkibiga har xil mustaqil xo'jalik yurituvchi subyektlar kiradi va mustahkam aloqlar bilan birlashadi hamda zarur hollarda umumiy maqsadlarga erishish uchun kooperatsiyalashadi.

Shuningdek, zamonaviy klasterlar ilm-fanning ishlab chiqarishga integratsiyalashuv jaryonlarini jadal-lashtirib, ularning samaradorligini bir necha marta oshiradi va mintaqa iqtisodiyotini qisqa vaqtda xo'jalik yuritish-ning yangicha agro-industrial darajasiga ko'taradi. Bundan tashqari, yangi ilmiy-texnik ishlanmalar agroklasterning tizimidagi barcha korxonalariga tarqatiladi. Bu birinchi navbatda, kichik va o'rta biznes korxonalarida o'z aksini topadi. Chunki ular agroklasterga kirmasdan ilm-fan yutuqlari va innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy etishga imkon topa oladilar.

Mintaqaviy agroklasterning o'ziga xos xususiyatlari ular tarkibida korxonalar faoliyatining kengligidir. Ko'pincha xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlarning soni ishlab chiqarishga ixtisoslashgan korxonalaridan yuqori bo'lib, yangi firmalarning klaster tarkibiga kirishini osonlashtiradi va o'z imkoniyatlarini agroklasterning tizimidagi raqobatda sinab ko'rishga imkon yaratadi.

Agroklasterning ichidagi korxonalarining o'zaro iqtisodiy munosabatlarini mutlaq o'zaro aloqadorlik yoki ushbu korxonalarining birlashishi deb tushunish noto'g'ri. Bu jarayon juda qayishuvchan va agroklasterning maqsadlariga moslashadi. Bunda agroklasterning ichidagi o'zaro iqtisodiy munosabatlar korxonalar hamkorlikda faoliyat ko'rsatishidan sinergetik samara keltirib, u mazkur korxonalar alohida faoliyat ko'rsatganlarida olingan samalari yig'indisidan yuqori bo'ladi.

Korxonalarining agroklasterning ichidagi barcha o'zaro iqtisodiy munosabatlari barchasi uchun shaffof va barqaror bo'lib, bu ular faoliyatidagi risklarni sezilarli darajada pasaytiradi. Bu agroklasterning ishtirokchilari hisoblangan korxonalarining o'zlariga ishonchini mustahkamlaydi va o'zaro iqtisodiy munosabatlarga qo'rqmasdan kirishishlariga imkon yaratadi.

I.P. Vaskoning[4] fikricha, umuman klaster, xususan g'allachilik klasteri ham, moddiy va nomoddiy mulklar obyektlariga bo'lgan mulkiy huquqning o'ziga xos konfiguratsiyasini shakllantirib, ulardan maksimal darajada samarali foydalanishga imkon yaratadi. Mulkiy huquqning bunday o'ziga xos konfiguratsiyasi deganda, masalan, texnologiyalar tranferti, ya'ni bitta sohadan boshqasiga ko'chirilishida mulkchilikning yangi turini shakllantiradi. Klasterlar mana shunday transfertlar uchun sharoitlar yaratadi. Chunki, ilm-fanni, loyiha-konstruktorlik ishlanmalarini va yangi yuksak texnologiyalarga asoslangan ishlab chiqarishni uyg'unlashtirib, intellektual salohiyatni amaliyotga yo'natiradigan o'ziga xos bilimlar o'chog'i shakllanadi.

Klasterlarga ITM, OTM, O'MTM va KHMlarining kiritilishi mintaqada innovatsiyalarni joriy etishga ko'maklashadi. Jamiyat va tadbirkorlik uchun zarur bo'lgan innovatsiyalar esa, investitsiyalar jalb qilinishi rivojlantirib, agroklasterning moddiy-texnik ta'minotini yaxshilash uchun shart-sharoitlar yaratadi. Klasterlarga investitsiyalarning keng jalb qilinishi mintaqada (hudud) rivojlanishida sinergetik samarani ta'minlaydi. Jumladan, bir birlariga ta'sir ko'rsatadigan yondash tarmoqlarning korxonalariga investitsiyalar (sarmoya qo'yilishi), mahsulot hajmi va sifatining yaxshilanishi, mehnat unumdorligining o'sishi va samaradorlikning oshishi ta'minlanadi.

Bulardan tashqari, mintaqada (hudud)larda tashkil etilayotgan klasterlar keng ko'lamli innovatsion loyihalarni, jumladan ustuvor milliy loyihalarni ham, amalga oshirishga ko'maklashadi.

G'allachilik klasterining faoliyati ikkita asosiy qoidaga tayanadi: hududiy jihatdan alohidalashganlik va klaster tarkibiga kiruvchi yakuniy mahsulot ishlab chiqarishgacha barcha jarayonlardan manfaatdor o'zaro bog'liq bo'lgan har xil tarmoq korxonalari o'rtasida mustahkam iqtisodiy aloqalar o'rnatilishi.

G'allachilik klasteri ishtirokchilari tarkibiga muayyan mintaqa(hudud)da quyidagi xo'jalik yurituvchi subyektlar kirishi mumkin: qishloq xo'jalik ishlab chiqarish korxonalari (fermer, dehqon va b. xo'jaliklari); qishloq xo'jalik mashinasozligi korxonalari; uyg'unlashgan agrosanoat kompleks(korporatsiya)lari; konsalting tashkilotlari; oziq-ovqat sanoatining qayta ishlash korxonalari; OTMlar; ITMlar; texnikumlar; kollejlilar va kasb-hunar maktablari; moliya institutlari; mahalliy hokimiyat organlari va b.

Agrar sohani klasterlash, ya'ni agroklasterni shakllantirish jarayoniga turlicha yondashuvlar mavjud. Ulardan ayrimlarni ko'rib chiqamiz. Jumladan, O.R.Fayziev o'z tadqiqotlarida moyli ekinlar mahsulotlarini yetishtirish, qayta ishlash va sotish bo'yicha agroklasterni tuzilmasini shakllantirishning besh bosqichli algoritmini ishlab chiqilgan:

“1-bosqich. Quyi tarmoq ahamiyatligini ifodalovchi integral ko'rsatkichni aniqlash;

2-bosqich. Quyi tarmoq raqobatbardoshligi integral ko'rsatkichini hisoblash;

3-bosqich. Quyi tarmoq ahamiyatligi va raqobatbardoshligi matritsasini tuzish; 4-bosqich. Hududlar chegarasini aniqlash;

5-bosqich. Tanlangan hududlarning o'rtacha miqdorlarini hisoblash”[5, 13, 14].

J.M.Roziqov klaster ta'rifiga meva-sabzavotchilik tarmog'i xususiyatlaridan kelib chiqib yondashga: “Meva-sabzavotchilik klasteri - qishloq xo'jaligida organik, sifatli meva-sabzavot mahsulotlarini yetishtiruvchi innovatsion bog'lam, ya'ni mahsulot yetishtirish, saqlash, qayta ishlash, eksport qilish va agrar sektor korxonalar bilan sanoatlashgan mahsulot ishlab chiqarish maqsadida hamkorlik asosida faoliyat yurituvchi subyektlar birlashuvidir”[6].

A.K.Aytmibetov Qorqalpog'iston Respublikasining shimoliy mintaqasida “Mintaqaviy ko'l-hovuz baliqchiligi klasteri”ni shakllantirishning maqsadga muvofiqligini asoslagan. Shunga mos ravishda, dissertatsiyada mazkur klasterni shakllantirish bosqichlari, uning namunaviy tashkiliy tuzilmasi, uning kiritilish mumkin bo'lgan tumanlar tavsiya etilgan[7].

Ye.V.Kurkudinova mintaqaviy agroklasterni shakllantirish algoritmini quyidagicha 4 ta bosqichga tabaqalashtirishni taklif qilgan[8]:

1-tayyorgarlik bosqichi: Bunda agroklasterni modelining umumslubiy ishlanmasi taxmin qilinadi. Ushbu bosqichdagi tadbirlarni amalga oshirishda agroklasterning yo'nalishini aniqlashtirish, ishchi guruhini tuzish, bo'lg'usi Agroklasterni kengashining tarkibini aniqlash, agroklasterning missiyasi va faoliyat maqsadi ishlab chiqiladi, normativ-huquqiy baza shakllantiriladi;

2-tahliliy bosqich: Bu bosqichda agroklasterni rivojlantirish uchun tadqiqotlar o'tkazishni, shuningdek mintaqadagi raqobatlashuvchi salohiyatli agroklasterni aniqlash nazarda tutuvchi tahlil ishlari amalga oshiriladi. Xususan, bu bosqichda quyidagi tadbirlar amalga oshiriladi:

- agroklasterni yadrosini tashkil etishi mumkin bo'lgan mintaqadagi ayrim korxonalarining o'lchamlari aniqlanadi;

- agroklasterning hududi (chegaralari) aniqlanadi;

- klaster ichidagi uning rivojlanishini belgilovchi aloqalar aniqlanadi (unga ilmiy va moliyaviy blok, kadr ta'minoti bloki kiritiladi);

- klaster modelining strategik tahlili (SWOT tahlil) o'tkaziladi.

3-tashkiliy-iqtisodiy bosqich: Klaster modeli shakllantirilib, klasterning samarali faoliyatini ta'minlash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi, ularga davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tadbirlarini ham kiritish mumkin. Bu bosqich quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- mintaqada agroklasterni ishtirokchilari hamkorlikdagi faoliyatining miqyoslarini aniqlash;

- agroklasterning har bir tuzilmasiga funksiyalarini biriktirish;

- agroklasterni rivojlantirish konsepsiyasini ishlab chiqish (maqsadlar daraxti, rivojlantirish ssenariyalari va vektorlarini tuzish);

- agroklasterni rivojlantirish dasturini ishlab chiqib, unda aniqlangan rivojlantirish vektorlarini amalga oshirishning normativ-huquqiy va tashkiliy-xo'jalik mexanizmlarini nazarda tutish.

4-klaster faoliyatining samaradorligini baholash bosqichi: To'rtinchi, yakunlovchi bosqichda klaster baqaror faoliyat ko'rsatish modelini va istiqbolli rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish, shuningdek barcha faoliyat segmentlari bo'yicha layoqatligini prognozlash, sinergetik samara va mintaqani strategik rivojlantirishga hissa qo'shishi nuqtai nazaridan klaster samaradorligini baholash metodikasini ishlab chiqishni nazarda tutadi.

I.S.Ferova fikriga ko'ra, mintaqaviy klasterni shakllantirish algoritmi 3 ta bosqichda amalga oshirilishini nazarda tutadi[9]:

1- dastlabki bosqich: Unda klasterlash salohiyati baholanadi va klaster loyihalarini amalga oshirish dasturi ishlab chiqiladi;

2-asosiy bosqich: mintaqada klasterlash jarayonlarini faollashtirish va klaster ishtirokchilarining tarkibini aniqlashdan iborat;

3-yakunlovchi bosqich: iqtisodiy o'sishni tavsiflovchi ko'rsatkichlar asosida klaster faoliyatini baholash ko'zda tutiladi.

G.R. Xasaev, Yu.V. Mixeev, M.I. Umanskiy[10] klasterini shakllantirishni quyidagi bosqichlarga ajratadi:

1-bosqich: salohiyatli ishtirokchilarni moslashtirish va motivlash. Bu bosqichda klasterning bo'lg'usi ishtirokchilari uning tashkil etishning konsepsiyasi va salohiyatli ishtirokchilari, mintaqaviy hokimiyat nazoratidagi barcha ishlar bilan tanishadi.

2-bosqich: klaster strategiyasini shakllantirish. Bu bosqichda hohlovchi korxonalar hamkorlik to'g'risida qaror qabul qilib, qisqa muddatli hamkorlik to'g'risida bitim tuziladi.

3-bosqich: dastlabki(pilot) loyiha ishlab chiqish. Dastlabki(pilot) yaratilib, yangidan barpo qilinayotgan tuzilmaning yuridik maqomi va tashkiliy prinsiplari aniqlanadi.

4-bosqich: klasterning strategiyasini ishlab chiqish. Klasterda ixtisoslashganlikning zarur darajasini va mehnat taqsimotining samarali darajasini aniqlash imkonini beradigan strategiya shakllantiriladi. Klasterning brendi yaratilib, tuzilmaning yangibo'g'inlari tashkil etiladi, resurlar birlashtiriladi va texnologiyalarni joriy etish amalga oshiriladi.

5-bosqich: o'z-o'zini tartibga solish. Klasterning o'z-o'zini ta'minlashi va tartiga solishi masalalari bo'yicha uning faoliyatiga davlat aralashuvi eng past darajaga tushiriladi.

Ye.A. Bogdanova fikriga ko'ra, agroklasterni tashkil etish beshta bosqichdan o'tadi: tayyorgarlik, tahlil, strategik, joriy etish va istiqbolli rivojlanishni rejalashtirish[11].

G'allachilik klasterining yadrosini don ishlab chiqarish, saqlash va qayta ishlash korxonalari tashkil etib, uning atrofida infratuzilma tashkilotlari to'planadi. Bizning fikrimizcha, mintaqaviy g'allachilik klasteri ham, boshqa mintaqaviy agroklasterni kabi, shakllanish jarayonida quyidagi bosqichlardan o'tadi:

1-tayyorgarlik bosqichi. Ushbu bosqichda bo'lg'usi klasterning maqsadi va faoliyat ko'rsatish konsepsiyasini aniqlash, faoliyatning texnologik "zanjiri"ning xususiyatlaridan, ularning o'zaro ta'sir ko'rsatish prinsiplari va klasterning tashkiliy-huquqiy asoslaridan kelib chiqqan holda, uning salohiyatli ishtirokchilarini va chegaralarini aniqlash ishlari amalga oshiriladi.

2-asosiy bosqich. Klasterning barcha mexanizmlarini ishga tushirish, ishtirokchi-korxonalarining o'zaro aloqalarini aprotatsiyadan o'tkazish, ularning barqarorligini ratsionalligini tekshirish.

3-nazorat bosqichi. Klasterning muvofiqlashtiruvchi markazi va mahalliy hokimiyat organlarining mutasaddilari tomonidan jarayonlarning monitoring qilinishi, joriy muammolarni hal etish va qo'llab-quvvatlash maqsadida klasterning "og'riqli" nuqtalaridagi ishlarga aralashish.

4-baholash bosqichi. Mintaqaviy klaster faoliyatining samaradorligini baholash va uni oshirish imkoniyatlarini aniqlash hamda safarbar etish[12].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida avvalo umumiy metodologik asos sifatida dialektika; ilmiy tafakkur, analiz va sintez, induksiya va deduksiya, induktiv-deduktiv, abstrakt-mantiqiy metodlar, qiyoslash kabi nazariy umumilmiy metodlardan foydalanildi. Umumilmiy empirik metodlardan esa, ilmiy va qomusiy manbalarni sharhlash, kuza-tish va retrospektiv tahlil usullari qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mintaqaviy g'allachilik klasterini rivojlantirish konsepsiyasini va dasturini ishlab chiqishni, fikrimizcha, viloyat (tuman)ni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasi bilan muvofiqlashtirish zarur. G'allachilik klasterini rivojlantirishning muhim jihati uning ichidagi ishtirokchi-korxonalar o'rtasidagi raqobatning jadal rivojlanishi hisoblanadi. Ularning raqobatbardoshligining o'sishi klasterning tez rivojlanishiga imkon beradi va mintaqadagi ijtimoiy-iqtisodiy ahvoning yaxshilanishiga yordam beradi.

Shunday qilib, mintaqada g'allachilik quyi tarmog'ini modernizatsiyalash va barqaror rivojlantirish vazifalarini hal etishning zamonaviy metodi g'allachilik klasterlarini tashkil etishdan iborat bo'lib, uning hududida moliyaviy, texnologik, innovatsion va mehnat resurslarini tizimli jamlashga erishiladi. Ushbu resurslardan oqilona va samarali foydalanish butun mintaqaning va xususan g'allachilik quyi tarmog'ining raqobatbardoshligini hamda iqtisodiy o'sishini ta'minlaydi.

G'allachilik klasteri faoliyatining xususiyatlarini tadqiq qilish va uni rivojlantirish samaradorligini baholash uchun, ishtirokchi-korxonalar tarkibi, faoliyati, ishlab chiqarish quvvatlari va resurslari hamda istiqbolini puxta o'rganish zarur. Ilmiy va o'quv-uslubiy manbalarda mazkur masala, xususan g'allachilik klasterlarining tarkibi bo'yicha yagona yondashuv yo'q.

Hozircha sobiq "O'zdonmahsulot" AJning mintaqalardagi bo'limlari va ularning tizimidagi don tayyorlash korxonalari negizida tashkil etilgan g'allachilik klasteri deb atalayotgan tuzilmalar mavjud bo'lib, ulardan ayrimlari ishtirokchilar tarkibi va faoliyat maqsadlari bo'yicha g'allachilik klasteriga o'xshash. Lekin ko'pchiligi tarkiban ham, iqtisodiy mazmuni jihatdan ham g'allachilik klasterining mezonlariga javob bermaydi.

Ilmiy, o'quv-uslubiy va normativ manbalarni sharhlash natijalari shuni tasdiqladiki, g'allachilik klasterini alohida ishlab chiqarish obyekti sifatida ajratish metodologiyasi, unga kiruvchi barcha tarmoqlar va funksional bo'linmalarning mutanosib va muvofiqlashtirilgan holda rivojlanishini ta'minlaydigan ijtimoiy mehnat taqsimotiga asoslanishidan iborat.

Shunday qilib, don mahsulotlari korxonalaridan g'allachilik klasterining asosiy farqlari quyidagilardan iborat: g'allachilik klasteri muvofiqlashtiruvchi markazi bilan uyg'unlashgan mukammal tashkiliy tuzilmasiga ega, ishtirokchi-korxonalar o'rtasida o'zaro manfaatdorlik va teng huquqlikka asoslangan iqtisodiy munosabatlar o'rnatiladi, tashkil etishning asosiy bosqichlari davlat, xususan mahalliy hokimiyat organlari tomonidan qo'llab-quvvatlanadi, moliya-xo'jalik faoliyati natijalaridan manfaatdorlikka asoslanadi.

Agrar sohada g'allachilik klasterlarini tashkil etishga ehtiyoj erkin raqobatning kuchayishi, ishlab chiqarish miqyosining ko'payishi va faoliyatning tabaqalanishi, shuningdek ijtimoiy mehnat taqsimotining kuchayishi sabab bo'lmoqda. So'nggi holat mustaqil tarmoqlar va tashkilotlarni vujudga keltirib, ular esa tashqi muhit ta'siriga bog'liq. Bunga hududiy joylashuv, ishlab chiqarish vositalarini yetkazib berish, moddiy, moliyaviy va mehnat resurslari bilan ta'minlanganlik va hokazolar kiradi.

Har qanday klaster mintaqa aholisining ehtiyojlarini qondirish uchun mahsulotlar tayyorlashdan to sotish-gacha bo'lgan har xil faoliyat turlarini amalga oshiradi. Xususan, g'allachilik klasterining tarkibini, uning butun agrosanoat majmuiga munosabati, shuningdek tuzilmasi va tarkibiy elementlari o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar pozitsiyasidan ko'rib chiqish zarur. G'allachilik klasterining tarkibini unga faqat g'allachilik quyi tarmog'ining maqsadini amalga oshirishga daxldor tarmoqlar va korxonalarni qo'shgan holda aniqlash mumkin. Shunday qilib, mintaqaviy g'allachilik klasterining tarkibi har doim aniq va tarkibiy elementlari funksional o'zaro bog'liq bo'lishi lozim.

Shunday qilib, mintaqaviy g'allachilik klasteri tushunchasi va uning tarkibini o'rganish natijalariga tayanib, uni quyidagicha ta'riflashimiz mumkin: mintaqaviy g'allachilik klasteri – muayyan hududda joylashgan agrosanoat tuzilmasi bo'lib, o'z moliya-xo'jalik faoliyatini mutlaq mustaqillik asosida amalga oshiradi, uning pirovard maqsadi jamiyatning muayyan oziq-ovqat mahsulotlari yoki qishloq xo'jalik xom ashyosidan tayyorlanadigan boshqa iste'mol buyumlariga bo'lgan talablarini qondiruvchi uyg'unlashgan tuzilma.

Ushbu ta'rifni g'allachilik tarmog'ining tashkiliy va ishlab chiqarish-texnologik xususiyatlarini ham mujasamlashtirib, yanada batafsilroq tarzda mualliflik ta'rifini taklif qilamiz: Mintaqaviy g'allachilik klasteri – bu ma'lum mintaqa (hudud)da joylashgan, har xil mulkchilik hamda tashkiliy-huquqiy shakldagi korxonalar va tashkilotlar majmuasi bo'lib, ular g'allani ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash va sotish bo'yicha yagona texnologik tizimga birlashadi, mutlaq xo'jalik mustaqilligi shartlari asosida o'z faoliyatini amalga oshiradi, umumiy muvofiqlashtiruvchi markaziga ega bo'ladi hamda uning asosiy maqsadi g'alla, uni qayta ishlashdan olingan asosiy va qo'shimcha mahsulotlar bilan jamiyat ehtiyojini samarali qondirish orqali butun quyi tarmoqning raqobatbardoshligini oshirishdan iborat.

Ushbu mualliflik ta'rifimizdan mintaqaviy g'allachilik klasterining asosiy va xususiy funksiyalarini keltirib chiqaramiz. Mintaqaviy g'allachilik klasterining asosiy funksiyasi mintaqa aholisining g'allachilik mahsulotlariga bo'lgan talabini, ish bilan bandligi va hayot sifatini to'laroq ta'minlashdan iborat. G'allachilik klasterining muhim ahamiyatga ega bo'lgan boshqa xususiy funksiyalari quyidagilar hisoblanadi:

g'allachilik quyi tarmog'i uchun mintaqada g'alla va uni qayta ishlash mahsulotlarining muvozanatlashgan bozorini yaratish;

mintaqaning investitsion jozibadorligini oshirish, innovatsiyalarni joriy etish, mamlakat ichidagi va jahon bozorlaridagi raqobatbardoshligini oshirishni rag'batlantirish;

mintaqaviy g'allachilik klasterining barcha sohalarini maksimal darajada ishlab chiqarish quvvatlari bilan ta'minlash;

g'allani ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash va sotishning yagona texnologik tizimida yo'qotishlarni kamaytirish.

XULOSALAR VA TAKLIFLAR

Ko'rinib turibdiki, g'allachilik xo'jaliklari faoliyatining samaradorligi ijtimoiy ishlab chiqarishning har xil tarmoqlariga mansub korxonalar bilan iqtisodiy munosabatlariga asoslanadi. Albatta, bunda mintaqadagi g'allachilik klasterining yadrosini g'alla ishlab chiqarish, saqlash va qayta ishlash bilan shug'ullanuvchi korxonalar tashkil etishi lozim. Ishlab chiqaruvchilarga qishloq xo'jaligida g'alla ekinlarini yetishtirish bilan shug'ullanuvchi fermer va dehqon xo'jaliklari hamda boshqa tashkiliy-huquqiy shakldagi xo'jalik yurituvchi subyektlar kiradi. Saqlash korxonalari – bu elevator xo'jaliklari, o'zlarining g'alla saqlash quvvatlariga ega bo'lgan donni qayta ishlash korxonalari va boshqalar. Qayta ishlash korxonalariga esa un, makaron, non va konditer mahsulotlari hamda omuxta yem ishlab chiqarish korxonalari kiradi.

G'allachilik klasterining tarkibiga ta'minot va xizmat ko'rsatish, transport-logistika, sotish, axborot-kon-salting xizmati hamda boshqa infratuzilma korxonalari ham kiradi. Ularning barchasining yagona va bir maromda faoliyat ko'rsatishini, butun g'allachilik klasteri faoliyatini boshqarish va muvofiqlashtirishni ta'minlay-digan markaz shakllantirilishi lozim.

G'allachilik klasteri tizimida tashkil etiladigan bunday markaz butun tizim faoliyatini (masalan, moliyaviy, moddiy, axborot va innovatsion resurslarni samarali boshqarish doirasida) muvofiqlashtirish, farmoyish-ijro inti-zomi va nazorat-tahlil funksiyalarini ta'minlashi zarur. Axborot-tahlil markazining uzluksiz hamda malakali ish-lashi samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishning garovi hisoblanadi.

Mutasaddi mahalliy hokimiyat organlari mintaqada g'allachilik klasterining tashkil etilishi va faoliyat ko'rsatishini rag'batlantirishi lozim. Ammo bu organlar g'allachilik klasteri tizimida kechayotgan iqtisodiy jara-yonlarga aralashmasdan, mintaqani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturiga uyg'unlashgan holda bo'lishi kerak. Shuningdek, jamoat birlashmalari va uyushmalar ham g'allachilik klasteri faoliyatiga yordam ko'rsatishi hamda kuzatib borishi zarur.

G'allachilik klasterining barqaror rivojlanishida OTM, ITM, o'rta maxsus va kasb-hunar maktablarining o'rni ham alohida ahamiyatga ega. Ular innovatsiyalar, ilmiy takliflar va amaliy tavsiyalarni ishlab chiqarishga joriy etish hamda kadr ta'minotini amalga oshiradi.

Transport-logistika infratuzilmasi mahsulotlar va boshqa tovar-moddiy qiymatliklarni g'allachilik klasterining ichida va uning tashqarisiga kamxarj hamda yo'qotishlarsiz tashishni ta'minlash uchun zarur.

Savdo-ta'minot va moliyaviy infratuzilmasi sotish nuqtalari o'rtasida baho va baho bilan bog'liq bo'lmagan raqobat muhitini yaratadi, shuningdek, korxonalarining moliyaviy oqimlarini monitoring hamda nazorat qilishni ta'minlaydi. Ushbu korxonalar g'allani klaster tizimining ichida (omuxta-yem ishlab chiqaruvchi zavodlarga; un va ushoq ishlab chiqaruvchi zavodlarga; non va non mahsulotlari ishlab chiqarish uchun novvoyxona va kon-diter fabrikalariga, spirt va pivo ishlab chiqaruvchi korxonalariga va b.) sotish kabi, chetga eksport qilish bilan ham shug'ullanadilar.

Albatta, yetishtirilgan g'allaning bir qismi ishlab chiqaruvchilarning o'zlarida (urug'lik va sug'urta fondi, ish haqi o'rniga to'lov, chorva mollari va parrandalarni oziqlantirish uchun) qoldiriladi.

Xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmasi – bu har qanday klasterning tayanch infratuzilmasi bo'lib, xususan, g'allachilik klasterida asosiy ishlab chiqarish vositalarini (bino va inshootlar, omborxonalar, elevatorlar, qishloq xo'jalik texnikalari va h.k.) tashkil etish, ularga xizmat ko'rsatish, ular o'rtasidagi texnik va texnologik bog'liq-liklarni o'rnatishda ishtirok etadi.

Shunday qilib, tadqiqotlarimiz shuni tasdiqladiki, mintaqa miqyosida g'allachilik quyi tarmog'ini klasterlash, ya'ni g'allachilik klasterini shakllantirish uchun obyektiv shart-sharoitlar va zarurat mavjud. Bunday tizim butun g'allachilik quyi tarmog'i va uning bilan bog'liq bo'lgan yondosh tarmoqlar hamda ishlab chiqarishlarni ilmiy asosda muvofiqlashtiruvchi markaz yordamida faoliyat ko'rsatishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati (References)

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 17-aprel 2019-yil PF-5708-sonli Farmoni "Qishloq xo'jaligi sohasida davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida". www.lex.uz
2. Enright M.J., Roberts B.H. Regional Clustering in Australia // Australian Journal of Management, 2001. Vol. 26. pp. 65-86.
3. Полбицына Л.Г. Формирование кластеров в АПК как эффективный инструмент регионального развития / Л.Г. Полбицына // Научный вестник УрАГС, 2008, № 2.
4. Васью И.П. Теоретические аспекты формирования региональных агрокластеров // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 5: Экономика, 2012, № 2, С. 136-141.
5. Fayziyev O.R. Moyli ekinlar mahsulotlari yetishtirish va qayta ishlash tashkiliy-iqtisodiy asoslarini takomillashtirish. PhD dissertatsiyasi avtoreferati, Toshkent, 2022. - 56 b.
6. Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li. Meva-sabzavotchilik klasterlarini boshqarishni takomillashtirish. PhD dissertatsiyasi avtoreferati, Toshkent, 2023. - 12-19 b.
7. Ayitimbetov A.K. Baliqchilik tarmog'i samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslarini takomillashtirish. PhD dissertatsiyasi avtoreferati, Toshkent, 2023. - 19-20 b.
8. Куркудинова Е.В. К вопросу о роли агропромышленного кластера в системе региональной экономики / Е.В. Куркудинова // Электронный научный журнал "Управление экономическими системами" Отраслевая экономика, 2011. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.uecs.ru/uecs-32-322011/item/548-2011-08-08-11-19-13>.
9. Ферова И.С. Кластерный подход: от концепции к промышленной политике региона: монография / И.С. Ферова. Красноярск: Краснояр. гос. ун-т, 2005. - 105 с.
10. Хасаев Г.Р., Михеев Ю.В., Уманский М.И. Кластер как современный инструмент повышения конкурентоспособности региона. Через партнерство - к будущему // Компас промышленной реструктуризации, 2004, № 3 (ч. 1, 2).
11. Богданова Е.А. Стратегия формирования агропромышленного кластера региона [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.journal.vlsu.ru/index>.

12. Мельников А.Б., Саидов А.А., Черненко А.А. Особенности формирования и функционирования зернового кластера региона // Общество и право, 2013, № 4 (46), 292-296 с.
13. Yunusov I., Sangirova U., Ahmedov U., Fayziyev O., Kholiyorov U. Clustering of Agriculture in the Republic of Uzbekistan. April 2023, E3S Web of Conferences 381, 02002 (2023) AQUACULTURE 2022.
14. Dasmuratov R.D., Fayziyev O.R. Moyli ekinlar mahsulotlarini ishlab chiqarish va qayta ishlashning iqtisodiy samaradorligi. Monografiya. Toshkent: "Alfraganus universiteti", 2024. - 232 b.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Jtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

